

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny

KPS.411.002.01.2019

Pani
Aneta Piliszek
Dyrektor
Centrum Administracyjnego Placówek
Opiekuńczo-Wychowawczych
ul. Bolesława Chrobrego 85
05-502 Pęchery

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/19/002 – Opieka nad dziećmi w pogotowiu opiekuńczym i rodzinnym

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Centrum Administracyjne Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, Dom Dzieci nr 1, ul. B. Chrobrego 85, 05-502 Pęchery
Kierownik jednostki kontrolowanej	Aneta Piliszek, Dyrektor, od 1 października 2015 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	a) Prawdliwość przyjęcia i realizacja opieki nad dzieckiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego b) Prawdliwość i skuteczność działań na rzecz unormowania sytuacji dzieci
Okres objęty kontrolą	Lata 2017-2019 (I półrocze). Dla realizacji celu kontroli wykorzystane były także informacje i dokumenty sporządzone przed i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny
Kontrolerzy	1. Konrad Kostępski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/21/2019 z 12 czerwca 2019 r. 2. Tomasz Gołaś, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/32/2019 z dnia 9 lipca 2019 r.

(akta kontroli str.1-5)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego „Dom Dzieci Nr 13” w Pęcherach zapewniała dzieciom prawidłowe przyjęcie w sytuacji kryzysowej oraz właściwe warunki pobytu. Podejmowała także szereg działań mających na celu skrócenia pobytu dziecka w placówce i powrót do rodziny biologicznej lub rodzinnej pieczy zastępczej. Spektrum narzędzi, którymi dysponowała placówka, pozwalało na: podejmowanie działań przygotowujących dzieci do zmiany sytuacji życiowej, motywowanie rodzin biologicznych do aktywnego uczestniczenia w życiu dzieci oraz działań o charakterze informującym i monitorującym działania podejmowane przez inne organy. Możliwość realnych zmian w sytuacji dzieci leżała jednak głównie w kompetencjach innych podmiotów - PCPR w zakresie organizowania pieczy zastępczej oraz sądu rodzinnego w zakresie uregulowania sytuacji prawnej dzieci.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Dom Dzieci Nr 1 wchodził w skład Centrum Administracyjnego Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Pęcherach⁴. Centrum prowadziło łącznie cztery placówki opiekuńczo-wychowawcze (pozostałe trzy były typu socjalizacyjnego). W ocenie NIK placówka miała dobre warunki lokalowe oraz teren rekreacyjny dla dzieci. W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. Centrum zapewniało warunki organizacyjne związane z przyjęciem dziecka w trybie interwencyjnym, jednakże nie zawsze było w stanie zabezpieczyć odpowiednią liczbę miejsc dla dzieci wymagających pomocy w sytuacjach kryzysowych. Przez 157 dni (17% z kontrolowanego 2,5 roku) w placówce typu interwencyjnego (DD1) przebywało więcej dzieci niż było miejsc dla nich przeznaczonych. Mimo przekroczenia stanu osobowego placówki, Centrum zapewniało dzieciom, bezpieczeństwo, zaspokajało ich podstawowe potrzeby bytowe oraz otaczało je opieką i wsparciem specjalistycznym, w tym m.in. psychologa, pedagoga i terapeuty. Z powodu nadprogramowej liczby wychowanków placówka miała trudności z zachowaniem należytych standardów pobytu dzieci (problemy związane z odpowiednim miejscem do spania czy do nauki).

NIK pozytywnie ocenia działania Centrum w zakresie organizowania i prowadzenia prac zespołów ds. okresowej oceny sytuacji dziecka (pierwsze odbywały się bezpośrednio po przyjęciu dziecka, kolejne w cyklach półrocznych w marcu i wrześniu każdego roku). Ponadto Centrum prowadziło szereg działań zmierzających do poprawienia jakości funkcjonowania dzieci w placówce oraz po jej opuszczeniu, a także do unormowania ich sytuacji. Pracownicy Centrum i placówki typu interwencyjnego współpracowali z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za udzielanie pomocy dziecku (PCPR, sądy, ośrodki pomocy społecznej, szkoły). Ponadto wychowawcy współpracowali z rodzinami biologicznymi (m.in. motywując rodziców do częstszych odwiedzin i do zainteresowania się sytuacją dzieci) oraz umożliwiali dzieciom spotkania z osobami bliskimi. Na docenienie zasługuje również fakt zaangażowania ze strony pracowników Centrum, którzy w przypadkach braku opiekuna prawnego podopiecznych, zgłaszali do sądu chęć objęcia opieką prawną wychowanków (dwie sprawy w toku).

Wbrew przepisom ustawy do placówki trafiały także dzieci poniżej 10 roku życia (48% ogółu podopiecznych), a pobytu większości dzieci trwały dłużej niż 3 miesiące (64% podopiecznych). Placówka nie miała jednak na to bezpośredniego wpływu. Informowała o sytuacji wychowanków PCPR oraz sąd, jednak sama nie mogła

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej zwany placówką lub DD1.

⁴ Dalej zwane Centrum lub CAPOW.

skrócić pobytu dziecka u siebie ani przenieść go do rodzinnej pieczy zastępczej. W kontrolowanym okresie pobyt w placówce zakończyło 44 podopiecznych, z czego 20 trafiło do instytucjonalnej pieczy zastępczej, 16 powróciło pod opiekę rodziny biologicznej, a ośmioro do rodzinnej pieczy zastępczej. Żadne z dzieci nie zostało objęte adopcją wprost z placówki.

Psycholodzy Centrum opracowywali diagnozy psychofizyczne dziecka rzetelnie, z uwzględnieniem realnej sytuacji dziecka i jego indywidualnych potrzeb. NIK zwraca jednak uwagę, że przygotowanie diagnozy trwało średnio 56 dni, co w konsekwencji przyczyniało się do przygotowywania przez wychowawców pierwszych planów pomocy dzieciom bez oparcia w diagnozach. Plany pomocy dzieciom określały zarówno cele długoterminowe jak i krótkoterminowe, których realizacja, na ogół odbywała się skutecznie. Zbadane plany pomocy dziecku opracowane zostały starannie i z uwzględnieniem zdania dziecka, za wyjątkiem jednego przypadku, w którym dokonano usunięcia części tekstu przy pomocy korektora.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1

1. Prawidłowość przyjęcia i realizacja opieki nad dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego

1.1 Warunki organizacyjne i procedury związane z przyjęciem dziecka w trybie interwencyjnym

Opis stanu faktycznego

Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego – Dom Dzieci nr 1 w Pęcherach prowadzona jest w oparciu o Decyzję Wojewody Mazowieckiego z dnia 01 października 2015 r. nr 2493/2015 i jest wpisana do Rejestru placówek opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówek opiekuńczo-wychowawczych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych województwa mazowieckiego pod poz. 264. Zgodnie z decyzją wojewody liczba miejsc w placówce wynosi 14.

(akta kontroli str. 6-9)

DD1 funkcjonuje w ramach Centrum Administracyjnego Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Pęcherach, które prowadzi łącznie cztery placówki – oprócz tej typu interwencyjnego jeszcze trzy typu socjalizacyjnego. Każda placówka zajmuje odrębny budynek, a wszystkie mają wspólny teren rekreacyjny dla dzieci.

(akta kontroli str. 10-54)

Placówki mają też wspólną administrację (dyrektora) i księgowość oraz specjalistów – psycholog, pedagog, terapeuta, pracownik socjalny. Tylko w Domu Dzieci nr 1 w czasie przeprowadzania kontroli (stan na dzień 21 czerwca 2019 r.) zatrudnionych było 7 osób. Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego w 2017 roku poniosła wydatki w kwocie 535 763,08 zł, w 2018 roku było to 522 253,89 zł, zaś w 2019 roku 140 851,82 zł (w okresie do 31 marca). Średni miesięczny wydatek na utrzymanie jednego dziecka w placówce został ustalony na kwotę 4917 zł na rok 2017, 4470 zł na rok 2018 i 5819 zł na rok 2019.

(akta kontroli str. 177-292, 734, 736)

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

W województwie mazowieckim w pieczy zastępczej przebywało w 2017 r. łącznie 7785 dzieci (w tym instytucjonalnej 1764), natomiast w 2018 r. 7688 dzieci (w tym w instytucjonalnej 1777). W powiecie piaseczyńskim w pieczy zastępczej w 2017 r. przebywało 332 dzieci (w tym 69 w instytucjonalnej), w 2018 r. - 331 dzieci (w tym 57 w instytucjonalnej), a w I połowie 2019 r. - 337 (w tym 59 w pieczy instytucjonalnej).

(akta kontroli str. 630-645)

W Domu Dzieci nr 1 w Pęcherach (stan na dzień 21 czerwca 2019 r.) przebywało dziewięcioro podopiecznych. Wg stanu na dzień 1 stycznia 2017 roku w placówce było 12 dzieci. W roku 2017 do placówki trafiło łącznie 20 dzieci (z czego dziewięcioro odebranych w wyniku interwencji), w pozostałych przypadkach dzieci przyjmowane były na podstawie postanowienia sądu w trybie zabezpieczenia. W tym okresie placówkę opuściło 18 dzieci.

1 stycznia 2018 r. w placówce przebywało 14 dzieci. W 2018 roku do Domu Dziecka nr 1 trafiło łącznie 14 podopiecznych (z czego sześcioro odebranych w wyniku interwencji). W badanym roku placówkę opuściło 18 wychowanków.

1 stycznia 2019 r. w Domu Dzieci nr 1 przebywało 10 dzieci. W okresie od początku roku 2019 do dnia 21 czerwca 2019 do placówki trafiło siedmioro podopiecznych (z czego czworo odebranych w wyniku interwencji). W tym czasie placówkę opuściło ośmioro wychowanków.

Od stycznia 2017 do czerwca 2019 roku w placówce przebywało łącznie 52 dzieci (jedna dziewczynka dwukrotnie) w wieku od roku do lat 17 (średni wiek podopiecznych wynosił 9,9 lat). Aż 25 podopiecznych trafiło do placówki będąc w wieku poniżej 10 roku życia, co stanowi blisko 48% dzieci w placówce (średni wiek w tej grupie wynosił 6,5 roku).

(akta kontroli str. 293-316, 743-749)

Przyjmowanie dzieci oraz zapewnienie im właściwej opieki od pierwszych godzin pobytu w Domu Dzieci nr 1 odbywało się w trybie opisanym w ustawie o pieczy zastępczej⁶ oraz Regulaminie Organizacyjnym Domu Dzieci Nr 1, zgodnie z którym do placówki przyjmuje się dziecko na podstawie orzeczenia sądu, doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną lub na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej, niezależnie od miejsca zamieszkania⁷. Ponadto regulamin stanowi, że po przyjęciu dziecka do placówki wychowawca zapoznaje dziecko z pomieszczeniami do użytku dzieci, pokazuje jego pokój, przedstawia dzieci przebywające w placówce i zapoznaje z panującymi zasadami. W ciągu siedmiu dni od przyjęcia dziecko powinno odbyć wizytę u lekarza, w obecności wychowawcy (w przypadku choroby dziecka wizyta umawiana jest niezwłocznie). Placówka zaopatruje dziecko w środki higieny osobistej, odzież i wyposażenie szkolne.

(akta kontroli str. 40-54)

W trakcie kontroli NIK Dyrektor CAPOW zadeklarowała, że do końca lipca br. przyjęta zostanie „Polityka Ochrony Dzieci przed Krzywdzeniem”, w której ma znaleźć się m.in. szczegółowa procedura dotycząca postępowania po przyjęciu dziecka do placówki – jest to niezbędne z uwagi na występujące w placówce przypadki przemocy.

(akta kontroli str. 105-116, 693-694)

⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 ze zm.). Dalej zwana ustawą o wspieraniu rodziny lub ustawą o pieczy zastępczej.

⁷ §6 Regulaminu Organizacyjnego Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej „Dom Dzieci Nr 1” w Pęcherach stanowiący załącznik do Uchwały Nr 134/5/17 Zarządu Powiatu Piaseczyńskiego z dnia 25 stycznia 2017 r. (dalej zwany Regulaminem Placówki).

Podopieczni byli przywożeni do placówki przez policję, pracowników PCPR, pracowników OPS, kuratora sądowego, rodzinę, inne osoby lub przychodzili samodzielnie. Pracownicy Centrum wypełniali formularz przyjęcia dziecka do placówki oraz pozyskiwali od osoby, która je przywozła maksymalną ilość informacji na temat wychowanka i jego sytuacji (szczególnie ważne było ustalenie wiadomości na temat rodziny, która mogłaby się dzieckiem zająć). Dzieci trafiały natomiast do domku (Dom Dzieci nr 1), gdzie były objęte opieką wychowawcy lub innych pracowników Centrum (np. pedagog, psycholog, pracownik socjalny – w zależności od stanu dziecka). W sytuacjach, gdy na dyżurze było dwóch wychowawców, wówczas jeden zajmował się dzieckiem - pokazywał mu pokój, ewentualnie zapoznawał z pozostałymi wychowankami, jednak pierwsze godziny pobytu dziecka służyły głównie zadomowieniu się, dlatego też placówka nie organizowała w tym czasie spotkań w szerszym gronie. W tym czasie drugi wychowawca zajmował się pracą administracyjną (wypełniał formularz przyjęcia dziecka, w którym m.in. zapisywał, jaką odzież ma dziecko ze sobą oraz przyjmował dokumenty od osoby przywożącej dziecko – świadectwa szkolne, zaświadczenie ze szpitala, postanowienie sądu i inne). Na tym etapie pracownicy zapewniali dziecko, że trafiło ono do miejsca, w którym w danym dniu zostanie (często konieczna była też kąpiel, czasami odwyszawienie dziecka oraz pranie całej przywiezionej odzieży dziecka). Najczęściej już tego samego dnia następował pierwszy kontakt dziecka z psychologiem Centrum, który inicjował obserwację psychologiczną dziecka.

(akta kontroli str. 507-510, 712-714)

Niezwłocznie po przyjęciu do placówki pracownicy Centrum umawiali wizytę dziecka u lekarza pediatry celem oceny stanu jego zdrowia (wizyta umawiana była w terminie trzech dni od przyjęcia, a odbywała się w ciągu siedmiu dni od przyjęcia). W placówce organizowany był pierwszy zespół ds. okresowej oceny dziecka. Do udziału w posiedzeniu zespołu zapraszani byli rodzice, przedstawiciele OPS, ośrodka adopcyjnego, PCPR, przedstawiciele szkoły oraz sądu. Jeżeli dziecko miało potrzebę kontaktu z rodzicami lub osobami bliskimi, placówka podejmowała próby umożliwienia takiego kontaktu (bezpośredniego lub telefonicznego).

Dzieci w wieku szkolnym zapisywane były do szkoły rejonowej w Jazgarzewie. Wyjątek stanowiły dzieci w wieku powyżej 13 roku życia, którym umożliwiano pozostanie w dotychczasowej szkole, jeśli tego chciały i gdy istniała możliwość dogodnego dojazdu do niej. W takich sytuacjach pracownicy Centrum kontaktowali się z dotychczasową szkołą i informowali o pobycie dziecka w placówce oraz o konieczności przekazania przez szkołę opinii dot. postępów edukacyjnych, zachowania na terenie szkoły, relacji z rówieśnikami oraz kontaktów z rodzicami.

(akta kontroli str. 438-453, 712-714)

Pracownik socjalny Centrum ustalał, czy dziecko w momencie przyjęcia posiadało ubezpieczenie zdrowotne (np. w zakładzie pracy rodziców lub urzędzie pracy), jeśli nie, placówka ubezpieczała dziecko we własnym zakresie. Ponadto pracownik socjalny przekazywał informacje do PCPR o przyjęciu dziecka oraz o konieczności ewentualnego uzupełnienia dokumentacji dziecka – w trybie art. 38a ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Pracownik socjalny informował również ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka. W ciągu 24 godzin – zgodnie z przepisami – pedagog lub dyrektor Centrum powiadamiał też sąd o przyjęciu dziecka do placówki.

(akta kontroli str. 411-426, 438-450, 707-714, 755-797)

Uwagi

1. NIK zwraca uwagę, że w §18 Regulaminu Organizacyjnego Centrum Administracyjnego Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Pęcherach⁸ brak jest ograniczenia dotyczącego maksymalnej liczby dzieci, z którymi może prowadzić zajęcia terapeuta, pomimo że w § 16 oraz § 17 ww. regulaminu zawarte zostały ograniczenia dotyczące maksymalnej liczby dzieci jednocześnie pracujących z psychologiem i pedagogiem, a we wszystkich trzech przypadkach ograniczenie wynika z tego samego przepisu prawa powszechnie obowiązującego⁹.

(akta kontroli str. 25-39, 635-644)

2. W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. w placówce przebywało łącznie 25 podopiecznych w wieku poniżej 10 roku życia, co stanowi blisko 48% dzieci trafiających do placówki (średni wiek w tej grupie wiekowej dzieci wynosił 6,5 roku), a średni czas pobytu wynosił w tej grupie ponad 8 miesięcy, co w opinii NIK narusza art. 103 ust. 9 ustawy o pieczy zastępczej, zgodnie z którym dziecko poniżej 10. roku życia, przyjęte do placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego zostaje niezwłocznie przeniesione do jednej z rodzinnych form pieczy zastępczej.

(akta kontroli str. 293-316, 744-749)

Dyrektor Centrum wyjaśniła, że niezwłocznie informowała PCPR, Sąd Rodzinny oraz właściwy ośrodek pomocy społecznej o każdym przyjętym dziecku i o potrzebie umieszczenia dziecka w innej formie pieczy zastępczej. Ponadto zwracała się do organizatora pieczy zastępczej z prośbą o przeniesienie dzieci młodszych niż 10 lat do rodzinnej pieczy zastępczej. Uprawnione podmioty nie podjęły jednak decyzji o przeniesieniu dzieci z uwagi na brak miejsc. W odpowiedzi dotyczącej jednego z podopiecznych PCPR poinformował nawet, że wystąpił do wszystkich powiatów z prośbą o umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej, jednakże nie uzyskał żadnej pozytywnej informacji zwrotnej. Przedstawiciele organizatora jak i innych instytucji działających w obszarze pomocy rodzinie i pieczy zastępczej byli zapraszani na spotkania Zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka. Pracownicy Centrum pozyskiwali informacje na temat sytuacji rodzinnej dziecka, w tym możliwości umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej. Skuteczność tych działań nie zależała jednak wyłącznie od placówki, ale od wielu czynników, w tym m.in. dostępności miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.

W ocenie NIK Dyrektor Centrum wykonywała zadania leżące w kompetencjach placówki w zakresie starań o umieszczenie dzieci poniżej 10 roku życia w rodzinnej pieczy zastępczej. Podziela także stanowisko kierownictwa placówki, że narzędzia, którymi dysponuje ograniczają się do bieżącego informowania sądu i PCPR o potrzebie umieszczenia dziecka pod opieką rodziny, a sama decyzja o przeniesieniu podopiecznych do rodzinnej pieczy zastępczej leży poza placówką.

(akta kontroli str. 605-610, 707-711)

W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r., przez 157 dni (co stanowi 17,2% z 911 dni kontrolowanego okresu) liczba dzieci umieszczonych w placówce była wyższa niż 14. Przez 88 dni kontrolowanego okresu wynosiła 15, przez 41 dni wynosiła 16, a przez 28 dni – 17. Jest to niezgodne z art. 95 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej.

⁸ Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 232/2/18 Zarządu Powiatu Piaseczyńskiego z dnia 13 lutego 2018 r.

⁹ § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z dnia 30 grudnia 2011 r. Nr 292 poz. 1720) – dalej zwane rozporządzeniem.

(akta kontroli str. 739-743)

Dyrektor Centrum wyjaśniła, że o przyjęciu każdego dziecka Centrum niezwłocznie informowało m.in. PCPR będące organizatorem pieczy zastępczej w powiecie piaseczyńskim. W jednym przypadku, ze względów bezpieczeństwa, odmówiła przyjęcia dziecka w wieku poniżej 2. roku życia w związku z przepiętniem placówki.

Zdaniem NIK, ponieważ Dom Dzieci Nr 1 przeznaczony jest dla 14 podopiecznych i dysponuje tylko siedmioma niewielkimi sypialniami dwuosobowymi, przekroczenie dopuszczalnej liczby wychowanków utrudnia placówce zachowanie standardów pobytu. Dzieci przyjęte ponad stan nie mają zapewnionego miejsca w pokoju i miejsca do nauki. Umieszcza się je w części przeznaczonej do wspólnego spędzania czasu, co ogranicza ich prawo do prywatności.

(akta kontroli str. 610, 707-711)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej warunków organizacyjnych i procedur związanych z przyjęciem dziecka w trybie interwencyjnym nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.2 Opracowanie diagnozy psychofizycznej dziecka

Opis stanu
faktycznego

Psycholodzy zatrudnieni w Centrum opracowywali diagnozę psychofizyczną dziecka przyjętego do placówki. Diagnozy sporządzane były w sposób uwzględniający realną sytuację i indywidualne potrzeby dziecka w celu uzyskania i uporządkowania informacji służących do zrozumienia stanu dziecka, jego potrzeb i trudności, mechanizmów funkcjonowania i możliwości dokonania zmian. Diagnozy składają się z dwóch części. Pierwsza część to analiza sytuacji dziecka zawierająca m.in. opisy: przyczyn kryzysu w rodzinie i wpływ tego kryzysu na rozwój dziecka, relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem i osobami ważnymi dla dziecka, przebiegu rozwoju dziecka z podziałem na rozwój fizyczny, emocjonalny, intelektualny i społeczny, mocnych stron dziecka, a także potrzeb dziecka w zakresie opiekuńczym, rozwojowym, emocjonalnym i społecznym. W drugiej części diagnozy zawierają się wskazania do pracy z dzieckiem, stosownie do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka. Wskazania podzielone są na pięć obszarów: praca pedagogiczna, program terapeutyczny, praca z rodziną, praca przygotowująca do umieszczenia w rodzinie zastępczej bądź rodzinnym domu dziecka oraz praca przygotowująca dziecko do usamodzielnienia.

(akta kontroli str. 412-413, 527-533, 579-587, 750-754)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej opracowania diagnozy psychofizycznej dziecka, stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Przygotowanie diagnozy psychofizycznej dzieci trwało średnio ponad 56 dni (na podstawie zbadanej próby 10 podopiecznych, najkrócej - 18 dni, a najdłużej 102 dni), co narusza zapisy §14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej, zgodnie z którymi diagnozę psychofizyczną dziecka sporządza się niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej. Ponadto zgodnie z §15 rozporządzenia diagnoza ma stanowić podstawę do przygotowania planu pracy z dzieckiem.

Dyrektor placówki wyjaśniła, że przygotowanie diagnozy wymaga współpracy pedagoga i psychologa oraz zebrania szczegółowej wiedzy o dziecku i rodzinie. Wiedza ta zazwyczaj na początku pobytu dziecka jest szczątkowa, uzupełniana jest

i weryfikowana z czasem, jeśli jest szansa poznać rodzinę dziecka, jego historię i stan.

Ponadto w Centrum zatrudniony jest jeden pedagog i jeden psycholog – drugi podejmie pracę w sierpniu 2019 r. Psycholog obecnie pracujący ma pod opieką wszystkich wychowanków Domów Dzieci (ponad 50 dzieci), świadczy także pomoc rodzinom i wychowawcom. W sytuacji przeciążenia pracą, braku ciągłości, przerw w pracy psychologa – praca na tym stanowisku przede wszystkim skupia się na licznych, bieżących problemach dzieci. Przygotowanie diagnoz jest z konieczności drugim w kolejności zadaniem.

Zdaniem NIK diagnoza psychofizyczna powinna być przygotowana niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki, przed sporządzeniem planu pomocy dziecku, gdyż jego brak skutkuje przygotowaniem planu pomocy bez uwzględnienia stanu psychofizycznego dziecka.

(akta kontroli str. 695-702,707-711, 750-754, 762-797)

1.3 Opracowywanie planu pomocy dziecku

Opis stanu faktycznego

Praca z dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej prowadzona była w oparciu o plany pomocy dziecku. Plany pomocy określały m.in. cele długoterminowe, cele i działania krótkoterminowe, a także zawierały ocenę rezultatów działań (z uwzględnieniem sukcesów dziecka). Plany sporządzane były przez wychowawcę prowadzącego pracę z dzieckiem – z uwzględnieniem zdania dziecka, co dokumentowane było podpisem podopiecznego pod planem.

Jako cele długoterminowe wpisywano m.in.: utrzymywanie bliskich i pozytywnych relacji/więzi z rodzicami/członkami rodziny; utrzymywanie w jak najlepszej formie zdrowia psychicznego i fizycznego dziecka; uzyskiwanie powodzenia szkolnego; wyrobienie i utrzymywanie prawidłowych nawyków porządkowych, higienicznych i żywieniowych.

W ramach celu utrzymywania dobrych relacji z członkami rodziny określono cele krótkoterminowe m.in.: motywowanie członków rodziny do częstych odwiedzin dziecka, dbanie o dobrą jakość spotkań, udzielanie członkom rodziny wskazówek wychowawczych, angażowanie rodziców w sprawy szkolne czy związane z dbaniem o zdrowie. Ponadto pracownicy określali cele związane z poprawą sytuacji życiowej rodziny, m.in.: motywowanie rodziców do zadbania o zdrowie, do podjęcia terapii uzależnienia od alkoholu czy do podjęcia pracy zawodowej.

W zakresie celu dotyczącego utrzymania w jak najlepszej formie zdrowia psychicznego i fizycznego dziecka formułowano cele krótkoterminowe obejmujące m.in.: wyrównywanie zaniechań dotyczących zdrowia fizycznego (wizyty u lekarzy, obserwacje i monitorowanie oznak chorób, zachęcanie do zdrowego trybu życia) oraz uzyskanie i utrzymanie dobrostanu psychicznego dziecka (przypominanie o możliwości kontaktu z psychologiem zatrudnionym w centrum, wspieranie rozwoju emocjonalnego, rozwój zainteresowań, w dwóch przypadkach również udział w treningu zastępowania agresji).

W kwestii uzyskania powodzenia szkolnego, w celach krótkoterminowych znalazły się m.in.: wyrobienie pozytywnego nastawienia do nauki, kompensowanie braków i zaniechań edukacyjnych, bieżący monitoring sytuacji szkolnej (utrzymanie stałego kontaktu z wychowawcą, udział w zebraniach szkolnych, zapewnienie niezbędnych artykułów szkolnych).

W ramach celu dotyczącego wyrabiania prawidłowych nawyków porządkowych, higienicznych i żywieniowych najczęściej pojawiały się cele krótkoterminowe takie jak: nauczanie utrzymywania porządku w swoim otoczeniu (wyrobienie nawyku

obowiązkowości, docenianie wysiłków dziecka związanych z wypełnianiem obowiązków); nauczanie dbałości o higienę (przypominanie o codziennej toalecie oraz o higienie stomatologicznej); podtrzymywanie prawidłowych nawyków żywieniowych (zachęcanie do codziennego spożywania warzyw i owoców, utrzymywanie stałych godzin posiłków).

(akta kontroli str. 427-430, 561-578)

Plany pomocy dziecku opracowane zostały dla ośmiu z dziesięciu dzieci, których dokumentację objęto szczegółowym badaniem. Pozostałych dwoje podopiecznych przebywało w placówce zbyt krótko. W sześciu przypadkach celem głównym planu pomocy dziecku był powrót dziecka do rodziny, w jednym - umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej. W jednym przypadku cel główny nie został precyzyjnie zdefiniowany.

Dla siedmiu z ośmiu dzieci plany zostały przygotowane starannie z uwzględnieniem aktualnej sytuacji wychowanka. Plany dwójki podopiecznych opracowane zostały 11 i 15 dni po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej, co w ocenie NIK wyczerpuje definicję niezwłoczności wynikającą z §15 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej¹⁰. Jeden z planów pomocy dziecku przygotowany został we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną. W rodzinach pozostałych dzieci nie było przyznaczonych asystentów rodziny. W siedmiu z ośmiu przypadków aktualizacje planów odbywały się z zachowaniem półrocznego terminu.

(akta kontroli str. 750-754)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie dotyczącym opracowywania planu pomocy dziecku stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Siedem z ośmiu planów pomocy przygotowane zostało samodzielnie przez wychowawcę prowadzącego, co stanowi naruszenie art. 100 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny, zgodnie z którym plan pomocy dziecku sporządzany i realizowany jest przez wychowawcę we współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną.

Dyrektor Centrum wyjaśniła, że plany pomocy dzieci przygotowane były samodzielnie przez wychowawców, gdyż rodzinom nie został przydzielony asystent, a także rodziny te nie współpracowały z podmiotem prowadzącym pracę z rodziną.

W opinii NIK angażowanie podmiotu organizującego pracę z rodziną w przygotowanie i realizację planu pomocy dziecku leży po stronie Centrum i jest istotne ze względu na narzędzia oddziaływania na rodzinę, będące w dyspozycji tego podmiotu, które mogą zostać zastosowane np. w celu pozyskania informacji dotyczących warunków panujących w domu dziecka, a mogą mieć znaczenie w opracowywaniu planu.

(akta kontroli str. 695-702, 750-754)

2. Plany pomocy dziecku sporządzane były z naruszeniem przepisów rozporządzenia w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej:

¹⁰ § 15 ust. 1 rozporządzenie stanowi, że niezwłocznie po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej, wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka, we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka, opracowuje plan pomocy dziecku.

- w sześciu na osiem przypadków plany pomocy opracowane zostały bez podstawy jaką jest diagnoza psychofizyczna dziecka, tj. przed jej przygotowaniem, co stanowi naruszenie § 15 rozporządzenia, zgodnie z którym diagnoza stanowi jedną z podstaw do przygotowania planu pracy z dzieckiem (plany przygotowane były średnio 34 dni przed opracowaniem diagnozy psychofizycznej);
- w jednym przypadku aktualizacja planu pracy nastąpiła blisko 8 miesięcy po opracowaniu wersji pierwotnej planu, co stanowi naruszenie § 15 ust. 5 pkt 1 rozporządzenia, zgodnie z którym plan pomocy dziecku jest modyfikowany w zależności od zmieniającej się sytuacji dziecka lub jego rodziny, nie rzadziej niż co pół roku;
- w jednym przypadku nie określono głównego celu pracy z dzieckiem, co stanowi naruszenie § 15 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia, zgodnie z którym wyznacza się cel pracy z dzieckiem, uwzględniający powrót dziecka do rodziny, umieszczenie dziecka w rodzinie przysposabiającej, umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub przygotowanie dziecka do usamodzielnienia.
- w jednym z planów, w punkcie dotyczącym uzyskania i utrzymania dobrostanu psychicznego dziecka, jeden z tiretów został usunięty z wykorzystaniem korektora, a w punkcie dot. nauczania utrzymania porządku w swoim otoczeniu, usunięty został (również przy użyciu korektora) fragment tekstu (prawdopodobnie imię innego dziecka), a w to miejsce odręcznie wpisano imię dziecka, którego plan dotyczył. Stanowi to naruszenie ust. 2a Instrukcji Opracowywania dokumentacji oraz współpracy z rodziną dziecka i innymi osobami i instytucjami, zgodnie z którym dokumentacja dziecka jest prowadzona m.in. w sposób przejrzysty.

Dyrektor Centrum wyjaśniła, iż plany pomocy dziecku były konsultowane z psychologiem i pedagogiem CAPOW. Plany podlegały również modyfikacjom w zależności od zmian w sytuacji dziecka, jak również zgodnie z wiedzą pozyskiwaną na temat dziecka w czasie jego pobytu w placówce. Opóźnienie w przygotowaniu aktualizacji planu zostało wykryte przez Dyrektora CAPOW w ramach procesu kontroli wewnętrznej w dniu 30 stycznia 2019 r., czego skutkiem było opracowanie nowego planu pomocy dziecku w dniu 15 lutego 2019 r. Celem głównym pracy z dzieckiem był powrót do rodziny i został on błędnie określony w planie pracy. Dodatkowo Dyrektor Centrum wyjaśniła, że praca wychowawcy przygotowującego plan pracy, w którym użyto korektora, wymagała uwag również w kilku innych aspektach (m.in. sposób prowadzenia kart pobytu), które nie były przez niego respektowane, w związku z czym Centrum rozwiązało umowę o pracę z tym pracownikiem.

W opinii NIK diagnoza psychofizyczna jest kluczowym dokumentem pozwalającym rzetelnie przygotować plan pracy z dzieckiem. Ponadto w § 15 ust. 1 rozporządzenia jednoznacznie określona została kolejność sporządzania diagnozy psychofizycznej przed planem pracy z dzieckiem.

(akta kontroli str. 58-62, 695-702, 707-711, 715-718, 750-754, 762-797)

1.4 Opracowywanie oceny sytuacji dziecka

Opis stanu faktycznego

Bezpośrednio po przyjęciu dziecka do placówki odbywały się pierwsze posiedzenia zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka. W posiedzeniach zespołu udział każdorazowo brali: dyrektor placówki, wychowawca z domu dzieci nr 1 (najczęściej)

wychowawca prowadzący dziecko, koordynator lub inny wychowawca), co najmniej jeden specjalista CAPOW (psycholog, pedagog, terapeuta) oraz przedstawiciel PCPR. Na zespoły zapraszani byli rodzice (opiekunowie prawni dziecka), przedstawiciele ośrodka pomocy społecznej właściwego dla miejsca zamieszkania dziecka (pracownik socjalny bądź asystent rodziny), kuratorzy sądowi (jeśli nad nieletnim ustalono nadzór kuratora sądowego) oraz wychowawcy lub pedagodzy szkolni dziecka.

Pierwszy zespół ds. okresowej oceny sytuacji dziecka prowadzony był w oparciu o analizę przygotowaną przez wychowawcę dziecka, zgromadzone dokumenty dot. dziecka oraz wiedzę i znajomość sytuacji dziecka osób uczestniczących w zespole. Efektem pracy zespołów były sformułowanie wniosków dotyczących najbliższej przyszłości dziecka m.in. w zakresie diagnoz i terapii jakimi dziecko powinno zostać objęte, kontynuowania nauki w dotychczasowej placówce edukacyjnej lub jej zmiany, zaleceń odnośnie rodziców dzieci (np. podjęcie terapii uzależnień), zachęcanie rodziców do współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej zmierzającej do odzyskania dzieci. Ponadto wyznaczano wychowawcę prowadzącego – w przypadkach gdy nie nastąpiło to wcześniej.

Pierwsze zespoły odbywały się średnio po 20 dniach od przyjęcia dziecka do placówki (najszybciej - po dwóch dniach, najpóźniej – po 59 dniach, ale dotyczyło to podopiecznej, która była już wychowankiem placówki, a jej sytuacja była dobrze znana)¹¹. Kolejne zespoły ds. okresowej oceny sytuacji dziecka odbywały się w cyklach 5-6 miesięcznych (w marcu i wrześniu każdego roku).

Zespoły służyły także przygotowaniu wniosków o zasadności dalszego przebywania dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Oprócz tego, każdego roku w czerwcu odbywały się spotkania zespołu wychowawczego podsumowujące kończący się rok szkolny.

(akta kontroli str. 421-426, 712-714, 750-754, 762-797)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie opracowywania oceny sytuacji dziecka nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.5 Realizacja planu pomocy dziecku (karta pobytu dziecka)

Opis stanu
faktycznego

Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego realizowała założenia przyjęte w planie pomocy dziecku. Realizacja planu pomocy dziecku dokumentowana była ręcznymi wpisami w planie pomocy dziecku w wierszach odpowiadających poszczególnym celom pracy z dzieckiem.

(akta kontroli str. 565-578)

Ponadto prowadzono w formie tabelarycznej karty pobytu dzieci, które zawierały wszystkie elementy określone w §17 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej¹². Karty uzupełniane były co dwa tygodnie z uwzględnieniem istotnych wydarzeń mających miejsce w związku z pobytem dziecka w placówce. Relacje rodzinne (z rodzicami i osobami bliskimi) opisywane były z uwzględnieniem dat odwiedzin osób bliskich, częstotliwości kontaktów telefonicznych, wyjazdów na urlopowanie do bliskich oraz wpływu relacji na samopoczucie i zachowanie dziecka. W karcie oceniano także: funkcjonowanie dziecka w placówce i poza nią (najczęściej ocenie poddawano jakość relacji

¹¹ Ustalono na podstawie analizy próby dziesięciu przypadków.

¹² Karty pobytu zawierały opisy relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku, opis funkcjonowania społecznego dziecka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki, informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której dziecko uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej, opis rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności dziecka, informacje o stanie zdrowia dziecka, w tym stanie zdrowia psychicznego, informacje o lekach podawanych dziecku, informacje o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym, informacje o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla dziecka wydarzeniach, opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny.

z mieszkańcami placówki, zmiany w zachowaniu dziecka i jego nastroje oraz sposób spędzania wolnego czasu); sytuację szkolną dziecka; rozwój dziecka w zakresie samodzielności, osiągnięć, zainteresowań i kompensowania opóźnień; stan zdrowia (z uwzględnieniem terminów wizyt, podawanych leków i pobytów w szpitalu) oraz współpracę z przedstawicielami instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny (np. asystent rodziny). Dodatkowo opisywano szczególne potrzeby dziecka i znaczące wydarzenia z minionego okresu.

Plany pomocy dziecku realizowane były zgodnie z ich założeniami, adekwatnie do stwierdzonych potrzeb dziecka.

(akta kontroli str. 438-452, 752-754)

Dzieci brały udział w zajęciach oraz terapiach na terenie placówki (ze specjalistami zatrudnionymi w CAPOW, tj. psychologiem, terapeutą i pedagogiem) oraz poza nią. Dzieci, których dokumentacja objęta została szczegółowym badaniem, wzięły udział łącznie w 130 oddziaływaniach psychologicznych (m.in. spotkania indywidualne, zajęcia grupowe, obserwacje psychologiczne, konsultacje psychiatryczne), w tym dwoje wychowanków objęte zostało dziesięciodniowym treningiem zastępowania agresji, jedno dziecko procedurą diagnozy FASD¹³ oraz dwoje podopiecznych wzięło udział w obozie terapeutycznym. Każde dziecko brało udział średnio w 13 oddziaływaniach psychologicznych (przy pobycie trwającym średnio ok. 9 miesięcy).

Ponadto w placówce prowadzone były oddziaływania terapeutyczne oraz pedagogiczne – grupowe i indywidualne. W kontrolowanym okresie dzieci objęte szczegółowym badaniem próby wzięły udział łącznie w 89 oddziaływaniach terapeutycznych (zajęcia socjoterapeutyczne, integrujące/rozwijające, zajęcia profilaktyczne) oraz w 56 zajęciach z pedagogiem. W czasie zajęć grupowych jeden specjalista (pedagog, psycholog, terapeuta) prowadził zajęcia z maksymalnie sześciorgiem podopiecznych. Zajęcia prowadzone były z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i szczególnej sytuacji poszczególnych dzieci.

(akta kontroli str. 332-350, 752-754)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie realizacji planu pomocy dziecku stwierdzono poniższą nieprawidłowość:

W przypadku jednego z podopiecznych w dokumentacji brak było kart pobytu dziecka za okres od 16 stycznia do 30 marca 2019 roku (łącznie brakowało 5 kart pobytu dziecka).

Nieprawidłowość została również stwierdzona w ramach hospitacji pracy wychowawcy przez Dyрекcję CAPOW, która zobowiązała wychowawcę do uzupełnienia brakującej dokumentacji w dniu 1 lutego 2019 r. (wówczas brakowało jednej karty). Wychowawca do końca swojego okresu zatrudnienia w placówce (30 marca 2019 r.) nie przedstawił wymaganych rozporządzeniem dokumentów.

(akta kontroli str. 719-721)

1.6 Współpraca placówki z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za udzielanie pomocy dziecku

Opis stanu
faktycznego

Centrum podejmowało działania wobec każdego dziecka przebywającego w placówce, prowadząc je według indywidualnych planów pomocy dla

¹³ Alkoholowy zespół płodowy.

wychowanków. Uregulowanie sytuacji dziecka odbywało się poprzez jego przysposobienie, umieszczenie w rodzinie zastępczej, usamodzielnienie lub powrót do rodziny.

Placówka i Centrum zmierzały do unormowania sytuacji dziecka przez osiągnięcie jednego z czterech przyjętych celów za pomocą działań krótkoterminowych i długoterminowych. Działania podejmowane przez Centrum to m.in.: praca z rodziną dziecka (pracownik socjalny, pedagog, psycholog) – wizyty w środowisku, pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, kierowanie do ośrodków leczenia uzależnień, pomoc psychologiczna; współpraca z sądem (pedagog) – udział w rozprawach, przygotowywanie opinii o dzieciach, rodzicach, kontaktach, współpraca z kuratorami; współpraca z ośrodkami pomocy społecznej i PCPR (pracownik socjalny) – ustalanie możliwości wsparcia rodziny w środowisku, współpraca z asystentami rodziny, pracownikami socjalnymi i zgłaszanie potrzeby umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, praktyki dla kandydatów na rodziny zastępcze; współpraca z ośrodkiem adopcyjnym (psycholog) – zgłaszanie dzieci do adopcji, przygotowywanie dokumentacji z tym związanej. Współpraca Centrum i placówki odbywała się wielotorowo, zarówno z wyżej wymienionymi instytucjami jak i fundacjami i stowarzyszeniami zajmującymi się m.in.: pomocą młodzieży usamodzielniającej się (np. Fundacja One Day) – w organizacji kursów doszkalających, pomocą dzieciom z deficytami – w organizacji wyjazdów terapeutycznych dla wychowanków, wspierającymi finansowo działania na rzecz dzieci (Fundacja Kronenberga) i ich rozwój (np. Stowarzyszenie „Nadzieja na Mundial”). Ponadto Centrum podejmowało współpracę z: przedszkolami i szkołami na każdym poziomie nauczania w zakresie opiniowania podopiecznych i ich diagnozowania; Stowarzyszeniem „Patronat” – w zakresie wsparcia rodzin nieobjętych asystą ze strony OPS; firmami oferującymi wsparcie finansowe i wolontariackie (np. PGE).

(akta kontroli str. 469-471, 474-546, 588-610, 661-687, 707-714, 722-728, 752-754)

W badanym okresie placówka współpracowała z rodzinami biologicznymi dzieci oraz z osobami biorącymi udział w ich procesie wychowawczym. Rodzinom biologicznym umożliwiano kontakt z dziećmi zarówno osobisty (odwiedziny w placówce, wizyty dzieci w miejscu zamieszkania opiekunów, kontakty w innych miejscach publicznych – przy okazji wizyt lekarskich, rozpraw sądowych, wydarzeń organizowanych przez szkoły, do których uczęszczali wychowankowie placówki, etc.) jak również telefoniczny. Pracownicy placówki podejmowali działania mające na celu zachęcenie członków rodzin biologicznych do utrzymywania stałych i regularnych kontaktów z dziećmi (w sytuacjach gdy nie było w tym zakresie przeciwwskazań). Najintensywniejsze kontakty ze strony rodzin biologicznych miały miejsce w początkowym okresie po umieszczeniu dziecka w placówce. Z czasem kontakty te stawały się coraz rzadsze, z wyłączeniem okresów wakacji letnich, ferii zimowych oraz świąt Bożego Narodzenia oraz Wielkanocy, kiedy częstotliwość kontaktów na ogół wzrastała.

Również wychowawcy dzieci utrzymywali kontakt z rodzinami biologicznymi podopiecznych, podczas których bliscy informowani byli o aktualnej sytuacji dzieci oraz o istotnych wydarzeniach w ich życiu. Kontakty te były przez wychowawców dokumentowane w aktach wychowanków placówki. Średnia liczba kontaktów wynosiła 2,3 w ciągu miesiąca.

(akta kontroli str. 422-426, 438-452, 456-467, 506, 546, 737-738)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie współpracy placówki z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za udzielanie pomocy dziecku nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.7 Warunki pobytu dziecka w placówce

Opis stanu
faktycznego

Centrum Administracyjne Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Pęcherach usytuowane jest, wraz z Domami Dzieci nr od 1 do 4 na działce we wsi Pęchery przy ul. Bolesława Chrobrego 85.

Oprócz czterech domów dzieci i siedziby Centrum, w skład kompleksu wchodzi również budynek techniczny (m.in. do przechowywania rowerów i innych akcesoriów sportowych), dwa garaże, mini architektura (plac zabaw), boisko sportowe, parking, miejsca rekreacyjno-wypoczynkowe na świeżym powietrzu (tarasy). Działka na której znajduje się CAPOW wraz z domami dzieci jest zadbane, utrzymana w porządku, w sposób estetyczny obsadzona roślinnością ozdobną.

Dom dzieci nr 1, w którym przebywało dziewięć podopiecznych jest domem piętrowym o łącznej powierzchni 224 m² (107 m² na piętrze oraz 117 m² na parterze). Parter domu zajmuje wiatrołap, przedpokój, salon z aneksem kuchennym i spiżarnią, schowek pod schodami, gabinet wychowawcy, duża szafka na przybory szkolne, łazienka, pomieszczenie gospodarcze (kotłownia i pralnia – ze względów bezpieczeństwa dostęp tylko w towarzystwie opiekuna) oraz jedna sypialnia o pow. 10,1 m². Piętro domu składa się z korytarza, wspólnej przestrzeni, dwóch łazienek, WC, oraz sześciu sypialni o powierzchni ok 10,5 m².

Stan techniczny i wizualny pomieszczeń przeznaczonych do użytkowania przez dzieci jest dobry lub bardzo dobry, w domu znajdują się: biblioteczka z podręcznikami i literaturą, szafa zaopatrzona w pomoce i przybory szkolne. Kuchnia domu wyposażona jest w zmywarkę i zaopatrzoną lodówkę (do których dzieci mają dostęp). Ponadto w kuchni znajduje się zamykana na klucz spiżarka (z produktami żywnościowymi na cały tydzień). Kuchnia połączona jest z salonem posiadającym wyjście na taras. W salonie znajduje się duży stół z krzesłami na którym dzieci spożywają posiłki.

W siedmiu dwuosobowych sypialniach zakwaterowanych jest dziewięć dzieci (w pięciu pokojach po jednym dziecku oraz w dwóch pokojach po dwoje dzieci). Każde dziecko dysponuje szafką, biurkiem z lampką oraz łóżkiem.

Na piętrze znajdują się dwie łazienki (osobna dla chłopców i dziewczynek), WC oraz przestrzeń wspólna, w której dzieci mogą spędzać czas i wypoczywać.

W gabinecie wychowawcy znajdują się zeszyty zaleceń lekarskich każdego dziecka, lekarstwa, apteczka oraz dokumentacja dot. poszczególnych dzieci (pokój zamykany na klucz). Obok gabinetu mieści się łazienka przeznaczona dla wychowawców. W domku stanowiącym siedzibę Centrum, umiejscowiona jest przestrzeń biurowo-administracyjna oraz dwa gabinety terapeutyczne, w których odbywają spotkania dzieci z psychologami, pedagogami i terapeutą, co gwarantowało możliwość niezwłocznego skorzystania z usług specjalistów w razie potrzeby. Dodatkowo specjaliści i wychowawcy opiekowali się podopiecznymi w czasie wizyt u specjalistów zewnętrznych, poza terenem placówki.

(akta kontroli str. 622-627, 468-473)

Centrum zapewniało podopiecznym wypłatę comiesięcznego kieszonkowego w kwotach 35 zł dla dzieci do 13 lat oraz 45 zł dla dzieci powyżej 13 lat. Środki na ten cel przekazywane były każdego miesiąca – przez Centrum – na wniosek wychowawcy koordynatora. Wychowawcy prowadzili indywidualne zeszyty

kieszonkowego, w których odnotowany był każdorazowy wpływ środków i wypłata ich przez podopiecznego, z uwzględnieniem daty, podpisu dziecka i wychowawcy, a także wysokości pozostałych po wpłacie/wypłacie środków.

(akta kontroli str. 326-331, 472-473)

Dla każdego dziecka prowadzona była karta wyposażenia, w której odnotowywano zaopatrzenie dzieci w odzież i obuwie. Oprócz tego każde dziecko założoną miało kartę wizyt lekarskich, w której zapisywane były wszystkie wizyty u specjalistów (m.in. pediatry, stomatolodzy) oraz zeszyt przyjmowanych leków, uzupełniany przez wychowawcę na bieżąco, po każdorazowym podaniu dziecku lekarstwa.

(akta kontroli str. 468)

W okresie od stycznia 2017 roku do czerwca 2019 roku w Domu Dzieci nr 1 wystąpiło łącznie sześć przypadków przemocy wśród wychowanków, które zostały zgłoszone Komendzie Powiatowej Policji (wymagające interwencji Policji).

Centrum zgłosiło Policji: jeden przypadek autoagresji dziecka i zagrożenia dla innych wychowanków (08.09.2018 r.), jeden przypadek próby samobójczej – zamiar wyskoczenia przez okno domku (17.11.2017 r.), jeden atak agresji związany z zaburzeniami psychicznymi jednego z wychowanków (22.10.2017 r.), dwa przypadki agresywnego zachowania wychowanków (25.08.2017 r. oraz 19.02.2017 r.), a także jeden przypadek doprowadzenia małoletniej (14 lat) do obcowania płciowego przez 15 letniego sprawcę – podopiecznego placówki (27.08.2017 r.). Wszystkie ww. przypadki zostały, oprócz Policji, niezwłocznie zgłoszone również do Sądu Rejonowego w Piasecznie.

(akta kontroli str. 547-556, 688-692a)

W celu ograniczenia zjawiska przemocy Centrum opracowało „Politykę ochrony dzieci przed krzywdzeniem”, która jest w trakcie zatwierdzania. Dokument zawiera m.in. procedury interwencji w przypadku krzywdzenia dzieci (określające krok po kroku obowiązki pracowników w przypadku stwierdzenia wystąpienia zjawiska przemocy, w tym w trudnych przypadkach powołanie zespołu interwencyjnego), zasady ochrony wizerunku i danych osobowych dziecka, a także zasady ochrony dzieci przed dostępem do szkodliwych treści w Internecie.

(akta kontroli str. 105-116)

Część dzieci w okresie od stycznia do kwietnia 2019 r. brała udział w treningu zastępowania agresji, które – zgodnie z deklaracją Dyrektora Centrum – mają być kontynuowane od września 2019 r. Ponadto w 2018 roku wszyscy pracownicy przeszli szkolenie w zakresie pozytywnej dyscypliny w placówce opiekuńczo-wychowawczej, a w roku 2019 przeszkolona została część pracowników w zakresie praktyk treningu zastępowania agresji. Dodatkowo wychowawcy Domu Dzieci nr 1 objęci są superwizją, której celem jest omówienie bieżących trudności w pracy z dziećmi (superwizja prowadzona jest przez pracownika fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, która podobne zajęcia prowadzi również w innych placówkach).

Dodatkowym zabezpieczeniem jest zainstalowany na terenie obiektu monitoring wizyjny składający się z sześciu kamer umieszczonych w strategicznych miejscach (wszystkie wejścia do budynków, wjazd, miejsce rekreacji). W Domu Dzieci nr 1 – po incydencie związanym z groźbami jednego z wychowanków, że wyskoczy przez okno – ze względów bezpieczeństwa zamontowane zostały zamki w klamkach okien na piętrze.

NIK zwraca uwagę, iż pięć z sześciu przypadków przemocy zgłoszonych na policję miało miejsce w 2017 roku, jeden w 2018 roku natomiast w 2019 roku nie

odnotowano przypadków przemocy w Domu Dzieci Nr 1. Może to wskazywać na skuteczność zastosowanych środków mających zapobiegać ryzyku wystąpienia przypadków przemocy.

(akta kontroli str. 332-333, 344-350, 712-714)

Z przeprowadzonej przez NIK ankiety wśród podopiecznych wynika, że czterech z sześciu podopiecznych czuje się w placówce bezpiecznie, jeden zazwyczaj czuje się bezpiecznie, a jedno dziecko nie czuje się bezpiecznie (gdyż nie wie, co może go spotkać ze strony rówieśników). Jeden z sześciu podopiecznych spotkał się z agresją fizyczną, dwójka z agresją werbalną, jeden z podopiecznych z przemocą psychiczną i jeden z kradzieżami lub wymuszeniami. Na pytanie dotyczące pory, w jakiej miały miejsce przypadki przemocy, pięcioro podopiecznych odpowiedziało, że takie przypadki nie miały miejsca, a jedna osoba, że w ciągu dnia i w weekendy. Żaden z ankietowanych podopiecznych nie wskazał, że przypadki przemocy miały miejsce w nocy. Na pytanie dotyczące osoby, do której zwracają się podopieczni gdy czują się zagrożeni pięcioro podopiecznych odpowiedziało, że do wychowawcy prowadzącego, wychowawcy na dyżurze lub dowolnego wychowawcy, jeden podopiecznych odpowiedział, że nie ma takiej osoby.

(akta kontroli str. 398-400)

W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. miało miejsce jedno samowolne opuszczenie placówki przez podopiecznego. Wychowawca niezwłocznie powiadomił o fakcie, że podopieczny nie powrócił ze szkoły Komendę Powiatową Policji w Piasecznie przekazując imię, nazwisko, PESEL, potencjalne miejsce pobytu, oraz rysopis dziecka. Informacja została przekazana przez wychowawcę także do wiadomości Sądu Rejonowego w Piasecznie oraz PCPR. Organy te zostały również poinformowane o powrocie dziecka do placówki.

(akta kontroli str. 317-325, 388-391)

W okresie objętym kontrolą w placówce było zatrudnione łącznie 34 osoby (31 kobiet i trzech mężczyzn), w tym 19 pracowników w Domu Dzieci nr 1 i 15 w Centrum. W czasie przeprowadzania kontroli (stan na dzień 21 czerwca 2019 r.) w placówce było zatrudnionych 15 osób (14 kobiet i jeden mężczyzna), w tym dziewięć w Domu Dzieci nr 1 (głównie wychowawcy, przy czym dwoje długotrwale nieobecnych z powodu uprawnień rodzicielskich) i sześć w Centrum (specjaliści, dyrektor i wicedyrektor CAPOW).

Zarówno dyrektor placówki jak i pozostali pracownicy posiadali kwalifikacje określone w art. 97 i 98 ustawy o pieczy zastępczej, gwarantujące zapewnienie właściwej opieki.

Wyłącznie w Domu Dzieci nr 1 zatrudnionych jest łącznie siedem osób w pełnym wymiarze etatu (jeden wychowawca-koordynator, pięciu wychowawców oraz jedna pokojowa). Ponadto w Centrum jest cztery i pół etatu przewidzianych dla zespołu specjalistów ds. pracy z dzieckiem i rodziną, w skład którego wchodzi: pedagog w pełnym wymiarze etatu, psycholog w wymiarze dwóch etatów (jeden wolny wakat), pracownik socjalny w pełnym wymiarze etatu oraz terapeuta w wymiarze ½ etatu.

(akta kontroli str. 25-39, 351-353, 734)

Wychowawcy pełnią dyżury w systemie zmianowym, w sposób zapewniający obecność jednego wychowawcy w godzinach nocnych i porannych oraz dwóch wychowawców w godzinach popołudniowych (jeden wychowawca opiekuje się dziećmi, dzięki czemu drugi wychowawca może w tym czasie zająć się zaspokajaniem indywidualnych potrzeb podopiecznych, np. wizyty lekarskie, terapie

poza placówką, uczestniczenie w zebraniach klasowych lub zajęciach indywidualnych).

Podczas pełnienia dyżuru wychowawcy zapoznają się z sytuacją w grupie, odnotowują w raporcie stan osobowy i istotne wydarzenia w ciągu dyżuru. Podczas dyżuru nocnego wychowawca potwierdza w raporcie jaką pracę nocną wykonał oraz w jakich godzinach prowadził obchody (wychowawcy wykonują co najmniej trzy obchody obowiązkowe w nocy). Wychowawca potwierdzał ile dzieci miał pod opieką w trakcie dyżuru nocnego.

(akta kontroli str. 73-78, 354-410, 712-714)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie warunków pobytu dziecka w placówce nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.8 Nadzór nad działalnością placówek.

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą działalność placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego – DD1 była przedmiotem trzech kontroli przeprowadzonych przez Starostę Piaseczyńskiego, Wojewodę Mazowieckiego oraz Rzecznika Praw Dziecka.

Kontrola Starosty Piaseczyńskiego dotyczyła realizacji zaleceń pokontrolnych dotyczących Domu Dzieci nr 4 oraz wystąpienia pokontrolnego Wojewody Mazowieckiego z uwzględnieniem wytycznych wynikających z podsumowania przez Mazowiecki Urząd Wojewódzki wyników z prowadzonych kontroli i najczęściej pojawiających się uchybień i nieprawidłowości sprzed okresu objętego niniejszą kontrolą. W wyniku kontroli w stosunku do Domu Dzieci nr 1 sformułowano zalecenie, aby wypłata kieszonkowego następowała do końca miesiąca za który zostało przyznane.

Kontrola Wojewody Mazowieckiego dotyczyła przestrzegania standardów opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz działań placówki na rzecz powrotu dziecka do rodziny biologicznej, utrzymywania z nią kontaktów, zaspokajania potrzeb dziecka i respektowania jego praw, przestrzegania przepisów określających zasady działania placówki opiekuńczo-wychowawczej, jak również zgodności zatrudnienia pracowników z kwalifikacjami określonymi w ustawie o wspieraniu rodziny. W wyniku kontroli sformułowano trzy zalecenia pokontrolne dotyczące umieszczania w placówce dzieci poniżej 10 roku życia, dotrzymywania terminów na wyznaczenie opiekuna usamodzielnienia oraz uzupełnienia dokumentacji pracowniczej. Zalecenia pokontrolne zostały wykonane.

Ponadto kontrolę w placówce obejmującą badanie stanu przestrzegania praw dziecka przeprowadził Rzecznik Praw Dziecka. W wyniku kontroli sformułowano 10 uwag i wniosków. Dotyczyły one umieszczania w placówce dzieci poniżej 10 roku życia oraz przekraczania limitu miejsc w placówce; wzmocnienia przestrzegania wszystkich praw dziecka, w szczególności eliminowania wszelkich form przemocy; podniesienie dostępności specjalistów (w tym psychologa i pedagoga) dla wychowanków oraz kompleksowości dokumentów opracowywanych dla poszczególnych dzieci (w tym diagnozy psychofizycznej i planu pomocy dziecku), jak również rozważania zapewnienia wychowawcom wsparcia w celu przeciwdziałania efektom wypalenia zawodowego. Placówka uwzględniła w swojej działalności otrzymane uwagi i wnioski i poinformowała Rzecznika Praw Dziecka o sposobie ich realizacji.

(akta kontroli str. 732-733)

W okresie objętym kontrolą, na działanie Domu Dzieci nr 1 nie wpłynęła żadna skarga. Skargi nie wpłynęły również do Wojewody Mazowieckiego oraz Starosty Piaseczyńskiego.

(akta kontroli str. 630-644, 735)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie nadzoru nad działalnością placówki nie stwierdzono nieprawidłowości.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza posiada warunki odpowiednie do przyjęcia dziecka w sytuacji kryzysowej. Z konieczności przyjmowane były do niej także dzieci poniżej 10 roku życia oraz zdarzały się okresy, w których liczba dzieci przekraczała określone ustawą o wspieraniu rodziny limity. Chociaż placówka nie opracowała szczegółowych procedur związanych z przyjęciem dzieci w sytuacji kryzysowej to podstawowe postępowanie dotyczące ich przyjęcia opisane zostało w regulaminie organizacyjnym placówki, a przyjmowanym dzieciom zapewniano odpowiednią opiekę i wsparcie specjalistyczne. Zespoły do spraw oceny sytuacji dzieci funkcjonowały zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, a pomoc udzielana dzieciom była adekwatna do stwierdzonych potrzeb. Diagnozy psychofizyczne opracowywane były rzetelnie, z uwzględnieniem aktualnej sytuacji dziecka, jednakże czas ich opracowywania trwał średnio 56 dni, co w ocenie NIK nie wyczerpuje wymogu niezwłoczności określonego w rozporządzeniu w sprawie pieczy zastępczej, a także w wielu przypadkach uniemożliwiało przygotowanie planu pomocy dziecku na ich podstawie. Przygotowane plany pomocy dziecku były adekwatne do ich sytuacji oraz zawierały elementy wymagane przepisami prawa (poza jednym przypadkiem). Warunki bytowo-materialne zapewnione przez Centrum NIK ocenia jako bardzo dobre. W placówce występowały przypadki przemocy, jednakże Centrum podejmowało skuteczne działania zmierzające do ograniczenia skali tego zjawiska.

OBSZAR 2

2. Prawidłowość i skuteczność działań na rzecz unormowania sytuacji dzieci

2.1 Czas pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego

Opis stanu faktycznego

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego w Pęcherach, w okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. przebywało łącznie 52 podopiecznych, a średni czas pobytu dzieci w placówce wynosił blisko siedem miesięcy. W 33 przypadkach pobyt w Domu Dzieci nr 1 trwał dłużej niż trzy miesiące (co stanowi 63,5 % wszystkich pobytów w kontrolowanym okresie), a w 24 przypadkach pobyt trwał dłużej niż sześć miesięcy (co stanowi 46 % wszystkich pobytów w kontrolowanym okresie). Wydłużanie się czasu pobytu dziecka w placówce spowodowane było przede wszystkim czasem trwających postępowań sądowych, długim oczekiwaniem na kolejne terminy spraw i na badania przez Opiniodawcze Zespoły Sądowych Specjalistów, a także brakiem miejsc w pieczy rodzinnej. Pracownicy Centrum prowadzili korespondencję z sądem w związku z przedłużającymi się postępowaniami. Centrum nie jest jednak stroną postępowania, sąd nie przekazywał rozstrzygnięć (przekazywał je do PCPR). Centrum występowało także do sądu o przekazywanie postanowień, zabiegało o informacje dotyczące terminów rozpraw, ich przebiegu oraz wydanych rozstrzygnięć. Kilkukrotnie Dyrektor CAPOW osobiście stawiła się w sądzie w celu wglądu w akta postępowań, przeprowadzenia rozmów z sędzią lub z kuratorem.

Wielomiesięczne pobyty dzieci w placówce uzasadnione były głównie przedłużającymi się postępowaniami sądowymi. Realizacja zapisu art. 103 ust. 6 ustawy o pieczy zastępczej ograniczającego pobyt dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego do maksymalnie trzech miesięcy¹⁴ nie znajduje pokrycia w praktyce. W skontrolowanej placówce pobyt zaledwie 19

¹⁴ Art. 103, ust. 6 ustawy o pieczy zastępczej stanowi, że pobyt dziecka w placówce, o której mowa w ust.1 (typu interwencyjnego), nie może trwać dłużej niż 3miesiące. Ponadto zgodnie z ust. 7 przywołanego artykułu - w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres, o którym mowa w ust.6, może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego o: 1) powrót dziecka do rodziny; 2) przysposobienie; 3) umieszczenie w pieczy zastępczej.

podopiecznych trwał krócej niż trzy miesiące (co stanowiło 36% wszystkich dzieci przebywających w placówce w kontrolowanym okresie).

(akta kontroli str. 603-604, 707-714, 744-754)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie czasu pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2 Działania placówki na rzecz unormowania sytuacji dziecka

Opis stanu
faktycznego

W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. w Domu Dzieci nr 1 przebywało sześcioro podopiecznych, w których przypadku czas pobytu w placówce zbliżał się do 18 miesięcy. Zgodnie z art. 100 ust. 4a ustawy o wspieraniu rodziny, Dyrektor wystąpił do sądu z wnioskiem o wydanie zarządzeń wobec pięciorga podopiecznych. Wobec jednego dziecka wniosek nie został złożony, gdyż sąd wydał postanowienie o zwolnieniu dziecka z placówki przed upływem 18 miesięcy pobytu w placówce.

(akta kontroli str. 588-602, 707-711)

Centrum współpracuje m.in. z Ośrodkiem Adopcyjnym Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, do którego w latach 2017-2019 zgłoszonych zostało dwoje podopiecznych, którzy jako jedyni w kontrolowanym okresie mieli uregulowaną sytuację prawną, jednakże ze względu na brak opiekuna prawnego dzieci nie zostały zakwalifikowane do adopcji (wymagana jest zgoda opiekuna prawnego). Placówka podjęła działania mające na celu wyznaczenie opiekuna prawnego – w pierwszym przypadku informacja dot. kandydata na opiekuna (terapeuta CAPOW) przekazana została do sądu w dniu 23 stycznia 2019 r., termin rozprawy wyznaczony został na dzień 23 września 2019 r., w drugim przypadku wniosek o ustanowienie opiekuna prawnego (wychowawczynie placówki) został wystosowany w dniu 19 kwietnia 2019 r., kolejna rozprawa miała się odbyć w dniu 29 lipca 2019 r.

(akta kontroli str. 722-728)

Czworo podopiecznych, zgodnie z art. 145 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny, co najmniej rok przed osiągnięciem przez nich pełnoletności, wskazało osoby, które podjęły się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia. W jednym przypadku osobą wskazaną była matka podopiecznego, która nie wyraziła zgody na podpisanie oświadczenia o objęciu funkcji.

(akta kontroli str. 557-560)

W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. Centrum, w sprawach dziesiątki podopiecznych objętych badaniem próby, występowało pisemnie m.in. do sądu, szkół, PCPR-u oraz innych instytucji (Rzecznik Praw Dziecka, fundacje, podmioty medyczne). Łącznie CAPOW wystosowało 114 pism, w tym do sądów 81 pism, do szkół 17 pism, do PCPR-u 12 pism oraz do innych instytucji cztery pisma. W stosunku do poszczególnych wychowanków wystosowano od dwóch do 32 pism w trakcie ich pobytu (średnio 11 pism).

(akta kontroli str. 801)

W jednym przypadku, w dniu 23 października 2017 r., Centrum wystąpiło do Prezesa Sądu Rejonowego w Piasecznie z prośbą o objęcie przedłużającego się postępowania sądowego nadzorem administracyjnym w związku przedłużającym się pobyt podopiecznej w pieczy zastępczej (pobyt w pieczy zastępczej w trybie zabezpieczenia trwał z przerwami od 2014 r., i był źle znoszony przez dziecko). Ojciec trzykrotnie występował do sądu o przejęcie opieki nad córką, a Centrum każdorazowo pozytywnie opiniowało jego osobę, a mimo to sąd przedłużał pobyt dziecka w placówce.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie działania placówki na rzecz unormowania sytuacji dziecka nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.3 Skuteczność działań placówki

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą pobyt w placówce zakończyło łącznie 44 podopiecznych, w tym 18 w 2017 roku, 18 w 2018 roku oraz ośmioro w pierwszej połowie 2019 roku.

20 podopiecznych placówki trafiło do instytucjonalnej pieczy zastępczej (z tego dziewięcioro w 2017 r., ośmioro w 2018 r. oraz troje w 2019 r.), w tym 16 podopiecznych zostało przeniesionych do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego działających w ramach Centrum, troje do placówek opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących poza powiatem piaseczyńskim (m.in. ze względu na pobyt w nich ich rodzeństwa), a jedna podopieczna trafiła do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 3 w Łodzi. NIK docenia starania podejmowane przez pracowników Centrum zmierzające do odnalezienia rodzeństwa przebywającego w innych placówkach oraz działania zmierzające do ich połączenia.

Pod opiekę rodziny biologicznej powróciło 16 podopiecznych (co stanowi przeszło 36 %), w tym siedmioro w 2017 r., pięcioro w 2018 r. oraz czworo w 2019 r. Ośmioro dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, w tym dwoje w 2017 r., pięcioro w 2018 r. oraz jedno w 2019 r.

(akta kontroli str.293-312, 744-749)

NIK objęła szczegółowym badaniem dokumentację dotyczącą pobytu w placówce dziesięciorga dzieci. Trójka z nich została przywieziona przez funkcjonariuszy policji, (dwoje znajdowało się pod opieką nietrzeźwych rodziców, a jedno z dzieci nie zostało odebrane przez matkę z przedszkola, o czym pracownicy przedszkola poinformowali OPS). Kolejnych troje przekazali pracownicy PCPR (jedno z dzieci powróciło z rodzinnej pieczy zastępczej, z powodu jej rozwiązania; jedno nie zostało odebrane przez matkę z Mazowieckiego Centrum Neuropsychiatrii w Józefowie; jedno dziecko zostało odebrane matce będącej pod wpływem środków psychoaktywnych). Pozostała czwórka podopiecznych przywieziona została przez rodziców lub tymczasowych opiekunów (jedno przez mężczyznę, któremu odebrano prawo rodzicielskie; dwoje przez matkę na podstawie postanowienia sądu o zabezpieczeniu, w związku z jej chorobą alkoholową; jedno przez ciotkę, gdyż matka nie radziła sobie z uzależnieniem od alkoholu).

Najczęstszą przyczyną odbierania dzieci rodzicom był problemy związane z uzależnieniem rodziców od alkoholu lub narkotyków - do placówki z tego powodu trafiło łącznie siedmioro dzieci z grupy objętych szczegółowym badaniem. W pozostałych trzech przypadkach powodem była niewydolność wychowawcza, niezaradność życiowa połączone z istotnymi zaniedbaniami opiekuńczymi.

W sześciu (na 10) planach pomocy dziecku jako cel główny pracy zdefiniowany został powrót dzieci do rodziny. Dla dwojga dzieci nie opracowano planów pomocy, ale przebywały w placówce krótko i powróciły do rodziny. Ponadto w badanej próbie znalazł się podopieczny, w którego planie pomocy cel główny nie został jednoznacznie określony (z dokumentacji wynika, że celem tym powinien być powrót dziecka do rodziny). Tylko w jednym przypadku cel pracy z dzieckiem określony został jako umieszczenie podopiecznego w rodzinie zastępczej.

Wobec siedmiorga (na 10) cel główny został osiągnięty (dzieci powróciły do rodzin biologicznych, po średnio 11 miesiącach. W czterech przypadkach zmieniono

opiekuna z matki na ojca; jedno dziecko trafiło pod pieczę dziadków; dwoje powróciło pod opiekę matki (jedno tylko formalnie, gdyż przebywa w szpitalu neuropsychiatrycznym na oddziale psychiatrii sądowej o wzmocnionym zabezpieczeniu).

W trzech przypadkach cel główny nie został osiągnięty, gdyż podopieczni – do dnia 3 lipca 2019 r. – wciąż przebywali w placówce, średnio osiem miesięcy).

W opracowaniu i realizacji planów pomocy dziecku (poza jednym wyjątkiem) nie brali udziału asystenci rodziny, gdyż tylko jedna z badanych rodzin została objęta wsparciem asystenta.

(akta kontroli str. 750-797)

W kontrolowanym okresie wystąpił jeden przypadek dwukrotnego pobytu w Domu Dzieci nr 1. Dziecko trafiło do placówki opiekuńczo-wychowawczej w Pęcherach po raz pierwszy w wieku 10 lat (marzec 2017 r.) przywiezione przez policję, po czym zostało przeniesione (w kwietniu 2017 r.) do Domu Dziecka w Szymanowie, gdzie przebywało jego rodzeństwo. W czerwcu 2017 r. podopieczny trafił z domu dziecka w Szymanowie do rodziny zastępczej, która po ok. półtorarocznej opiece złożyła wniosek o rozwiązanie rodziny zastępczej (co zostało usankcjonowane postanowieniem sądu z dnia 13 grudnia 2018 r.). Dziecko trafiło ponownie do placówki w Pęcherach 18 grudnia 2018 r. i przebywało w niej do dnia rozpoczęcia kontroli.

(akta kontroli str. 755-761, 765-769)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie skuteczności działań placówki nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania podejmowane przez placówkę na rzecz unormowania sytuacji dzieci. Chociaż pobyty dzieci przedłużały się ponad określone w ustawie o wspieraniu rodziny trzy miesiące, przyczyną tego stanu rzeczy były toczące się postępowania sądowe w sprawach dotyczących podopiecznych placówki. Placówka podejmowała szereg działań o charakterze monitorującym toczące się postępowania oraz informowała właściwe organy o aktualnej sytuacji dzieci. Centrum występowało do sądu z wnioskami o wydanie zarządzeń wobec podopiecznych, których czas pobytu zbliżał się do 18 miesięcy.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

- Uwagi
1. NIK zwraca uwagę na problem natury systemowej. W skontrolowanym pogotowiu opiekuńczym dzieci przebywały średnio ok. siedem miesięcy. Pobyt zaledwie 19 podopiecznych (36% wszystkich) trwał krócej niż trzy miesiące. Działania placówki w celu skrócenia tego pobytu nie przynosiły skutku. Wielomiesięczne pobyty dzieci w placówce tymczasowej wynikały głównie z przedłużających się postępowań sądowych na które placówka nie miała wpływu. Realizacja zapisu art. 103 ust. 6 ustawy o pieczy zastępczej ograniczającego pobyt dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego do trzech miesięcy jest w praktyce nierealna. Sądy nie były w stanie uregulować sytuacji prawnej dzieci nawet w pół roku, a niektóre musiały przebywać w pogotowiu znacznie ponad rok. Przedłużający się pobyt w placówce tymczasowej niekorzystnie wpływa na dobrostan dziecka i narusza jego prawo do stabilizacji.
 2. W placówce, w kontrolowanym okresie przebywało łącznie 25 podopiecznych w wieku poniżej 10. roku życia. Pomimo, że tak małe dzieci mogą trafiać do placówki typu interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych, to jednak ustawodawca w art. 103 ust. 9 ustawy o pieczy zastępczej nakłada obowiązek niezwłocznego przeniesienia do jednej z rodzinnych form pieczy zastępczej. Jednakże średni czas pobytu w placówce dzieci w tej grupie wiekowej wynosił ponad osiem miesięcy, a organizator rodzinnej pieczy zastępczej nie był w stanie zagwarantować podopiecznym miejsca w rodzinnej pieczy zastępczej, co w opinii NIK w sposób jednoznaczny negatywnie wpływa na dobrostan dzieci.
 3. NIK zwraca uwagę również na liczbę podopiecznych przebywających w placówce w kontrolowanym okresie. W ponad 17 % kontrolowanego okresu (157 dni), stan osobowy placówki był przekroczony (liczba miejsc określona w zezwoleniu na prowadzenie placówki wynosi 14), pomimo, że Centrum niezwłocznie informowało o przyjęciu każdego dziecka m.in. PCPR będący organizatorem pieczy zastępczej w powiecie piaseczyńskim. Stan ten wpływał m.in. na niemożność zapewnienia podopiecznym właściwych warunków pobytu w placówce (zwłaszcza w zakresie miejsca do spania oraz miejsca do nauki).
- Wnioski
1. Zapewnienie wszystkim dzieciom odpowiednich, zgodnych z rozporządzeniem warunków bytowych (w tym miejsca do spania w pokoju oraz właściwego miejsca do nauki).
 2. Podjęcie działań mających na celu skrócenie czasu opracowania diagnozy psychofizycznej dzieci przyjmowanych do placówki, co umożliwiłoby przygotowywanie planów pomocy na ich podstawie.
 3. Podjęcie starań mających na celu włączania przedstawicieli podmiotów organizujących pracę z rodziną w opracowywanie i aktualizowanie planów pomocy dziecku.
 4. Uzupełnienie planów pomocy dziecku o brakujące istotne elementy (np. cel główny) oraz rzetelne przygotowywanie planów pomocy dziecku z uwzględnieniem ich kompletności i przejrzystości oraz terminowe ich aktualizowanie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 31 lipca 2019 r.

Kontrolerzy
Konrad Kostępski
Główny specjalista kp.

.....
podpis

Tomasz Gołaś
Specjalista kp.

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny
p.o. Dyrektora

Jacek Szczerbiński
DYREKTOR
Departament Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny
z up.

Elżbieta Maruszewska
Wicedyrektor
.....
podpis